

D • N

4/9 1949

Partierna i europeisk demokrati

Av Europas befolkning på 540 miljoner lever 240 miljoner, eller omkring 43 procent, under ett demokratiskt styrelsesätt. Östblocket under kommunistisk diktatur omfattar omkring 260 miljoner, de katolskt-fascistiska diktaturerna på Pyreneiska halvön 35 miljoner. De klart och ostridigt demokratiska länderna av någon betydelse är tretton; de fyra skandinaviska staterna, England och Irland, Holland, Belgien och Schweiz, Frankrike och Italien, Västtyskland och Österrike.

På vidstående karta ges en översikt över huvuddragen i det demokratiska Europas partiväsen. En jämförelse mellan denna översikt och situationen före det andra världskriget respektive före de fascistiska och nazistiska diktaturens upprättande klarlägger några starkt verkande, ehuru inte alldeles generella tendenser. Det är dessa tendenser och deras betydelse för demokratins möjligheter som här skall diskuteras.

I flertalet stater har kommunismen gått framåt; Ryssland har nästan överallt en femte kolonn, vars ledare förklarar sig redo att stödja ett ryskt angrepp mot det egna landet. Starkast är kommunismen i de stater där den från början hade ett betydande inflytande: i Italien var arbetarrörelsen redan i början på 1920-talet till stor del kommunistiskt infekterad, i Frankrike hade den 1936 15 procent av rösterna, i Finland före kommunistförbudet 1930 10—15 procent. I England, Irland och Österrike är liksom tidigare kommunismen praktiskt taget obefintlig. I Västtyskland, där man genom flyktningarna från öster är bättre underrättad om den ryska regimen än någon annanstans, har kommunisternas röstetal sjunkit till en

bråkdel av vad som uppnåddes vid de fria valen före nazismen.

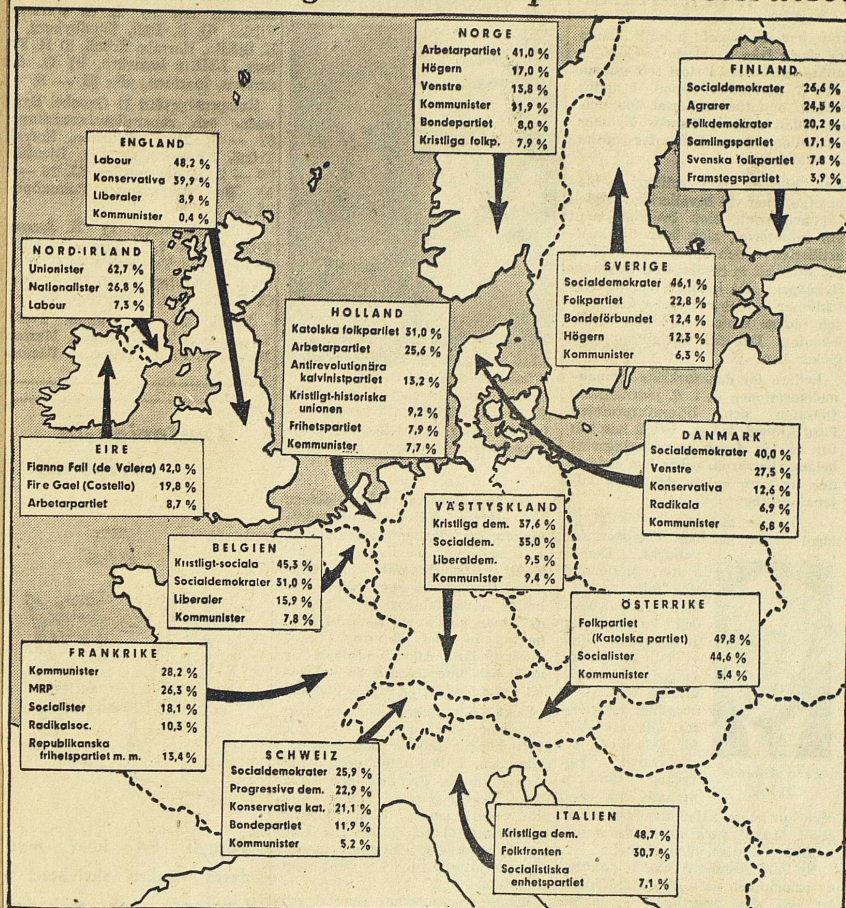
Till konstaterandet av kommunismens i stort sett växande styrka bör två reservationer fogas. Partiet har överallt gått tillbaka sedan krigets slut; den prestige det vunnit genom sitt deltagande i motståndsrörelsen efter 1941 — dessförinnan hade det på rysk order saboterat frihetskampen mot tyskarna — har försvagats genom den ryska aggressionspolitiken, och numera är kommunismen inte företrädd i någon västeuropeisk regering. Vidare: ingen anledning finns att anta att de miljoner som röstar kommunistiskt i Västeuropa verkligen önskar en regim av östblockstyp; deras ställningstagande är snarast uttryck för ett allmänt socialt missnöje. Detta utesluter dock inte att de i en kritisk situation kan bilda ett underlag för en av ledningen anordnad och av Ryssland stödd kupp — och efter en lyckad kupp blir all opposition krossad av de nya maktbärarna.

Medan den kommunistiska diktaturrörelsen gått framåt har efter de fascistiska och nazistiska diktaturens sammanbrott den antidemokratiska nationalismen föga framträtt. Nära nog alla de partier som mer eller mindre klart anknöt till Mussolinis och Hitlers välden har försvunnit. De stämningar och intressen som aktivt stödde de förintade diktaturerna i Italien och Tyskland är visserligen inte politiskt betydelselösa, men de framstår inte heller som något hot mot den demokratiska ordningen. Rollen som demokratins huvudfiende har utan gensägelse övergått från nationalismen i dess fascistiska och nazistiska form till den bakom kommunismens världsfrälsarideologi verksamma rys-

ka imperialismen.

En tredje tendens — långt ifrån generell, men i flera länder starkt markerad — är de religiöst bestämda, främst de katolska partiernas stärkta ställning. I så gott som alla länder i Väst- och Sydeuropa har de antisocialistiska grupperna sitt främsta fäste i partier med religiöst fälttecken; så har tidigare varit fallet i Holland, Belgien och Österrike, nu föreligger denna situation även i Tyskland, Frankrike och Italien. Särskilt i de två sistnämnda staterna innebär detta en väldig förändring av det partipolitiska läget. Det katolska partiet i Italien framträdde visserligen redan före fascismen — då kallat folkpartiet — men det hade vid denna tid inte tillnärmelsevis samma attraktionskraft som nu; det stred i Norditalien mot fascism och socialism, men i södra Italien var det nära nog utan betydelse. I Frankrike var det katolska partiet före det andra världskriget ett obetydligt parti, med förankring främst i Elsass och Bretagne. Efter kriget har partiet haft andra platsen och länge varit starkare än de andra antisocialistiska partierna tillsammans. Även i Tyskland har den religiösa bindningen fått betydelse.

Partifördelningen i Europas demokratier

Siffrorna gäller de senaste valen till representationen eller den mera talrika av dess kamrar.

politisk vikt; den kristligt-demokratiska unionen samlar i Västtyskland nära dubbelt så många röster som Weimarrepublikens centerparti.

Därmed är de viktigaste skillnaderna mellan förr och nu angivna. I fråga om konservatism och liberalism är det svårt att fixera den partipolitiska förankringen, eftersom det här snarare är fråga om allmänna tendenser i åskådningen än om bestämda partier; så mycket är klart att dessa tendenser, och

särskilt den konservativa, i nutidens Väst- och Sydeuropa ofta smält in i de religiöst bestämda partierna. Som parti har liberalismen gått tillbaka i England och Frankrike (där man dock kunnat spåra en uppgång under de senaste åren), men bevarat eller utbyggt sin ställning i de mindre nord- och västeuropeiska staterna.

En diskussion av de skilda huvudriktningarna och deras ställning till demokratin skall upptas i följande artiklar.